

tinus, sed etiam apud Græcos videtur fuisse hæc trepidatio, ut patet ex Athanasio, in epistola ad Cyrillum Alexandrinum, quæ est 16 inter ejus epistolas. Postea vero intellectum est, vocem esse æquivocam, et posse essentiam, et suppositum significare, ideoque permissum est ita loqui in bono sensu, ut patet ex Nazianzeno, oratione 21, in fine, et idem habet oratione 32, et Cyrillus, libr. 1, in Joan., cap. 21. Jam vero ex usu Ecclesiæ, et omnium, tam Latinorum, quam Græcorum usurpatur illa vox ad significandum non naturam, sed tantum suppositum naturæ, et ideo illa locutio simpliciter, et sine distinctione admittenda est, et hæc neganda. Pater, Filius, et Spiritus sanctus sunt una hypostasis. Hoc constat ex Basilio, Epistola 43, Gregorio Nysseno, libro de Differentia Usi, et Hypostaseos, Athanasio, libro de Definitionibus, et dialogo de Trinitate, Damasceno, lib. 1, Fide, de cap. 21, et lib. 3, cap. 4, Theodoro, dialog. *Immutabilis*. Et idem nunc constat ex usu omnium theologorum et totius Ecclesiæ Latinæ, et multi ita intelligunt illud Pauli ad Hebræos. *Cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus*, ubi græce est vox hypostasis loco substantiæ.

9. *An in Deo sint plures substantiæ.*—Hinc tamen oritur difficultas, quæ a modernis theologis communiter tractatur, quia ex dictis sequitur, in Deo esse plures substantias, tum, quia hypostasis idem est, quod substantia, tum etiam, quia persona definitur, quod substantia. Consequens autem videtur repugnare definitionibus Concilii Lateranensis in c. *Firmiter*, et c. *Damnatus*, et Toletani 6 et 11, in confessionibus fidei, docentibus, in Deo tantum esse unam substantiam.

7. De hac locutione diversa inveniri videntur in antiquis Patribus. Nam Hieronymus, dicta Epistola 56, plures substantias concedere recusat. Et Augustinus, lib. 5, de Trinitate, cap. 9, lib. 7, cap. 4, et Richardus de sancto Victore, lib. 4, cap. 6. Quia substantia dicit absolute, et absoluta non multiplicatur in Deo. Illam vero locutionem plane admittit Hilarius, lib. de Synod., Anselmus, libro de Incarnatione Verbi, cap. 8, et in Monologio, cap. ult., et Joannes papa, in libro de duabus naturis. Quia plures personæ sunt plures res, et non plura accidentia: ergo plures substantiæ, imo etiam plures primæ substantiæ, at vero prima substantia est maxime substantia, teste Aristotele in prædicamentis.

11. Respondeo imprimis, vocem esse ambiguum, nam et essentiam, et suppositum signi-

ficare potest, juxta Aristotelem 5, metaphysicæ, et notavit ad hoc propositum D. Thomas, 1 p., q. 27, art. 2, et q. 30, art. 1. Et Joannes quidem Theologus Latinus in sessione 19 Concilii Florentini. Unde fit, si vox illa sumatur pro essentia, non esse in Deo plures, sed unam substantiam, et hoc definiunt dicta Concilia, et infra latius tractabitur. Si vero sumatur pro supposito, admitti posse tres substantias, et ita loquuntur posteriores Patres. Propter ambiguitatem vero, et quia vox illa simpliciter dicta, juxta communem modum loquendi de hoc mysterio, magis videtur significare essentiam, ideo absolute non est illa locutio proferenda, sed cum aliquo addito, quod æquivocationem tollat, ut si dicamus, esse tres substantias incommunicabiles, sive quid simile.

12. *Ad argumentum initio positum.*—Ad rationem igitur dubitandi in principio positam respondemus, non esse eandem rationem in Deo, quæ est in creaturis. Nam in his cum persona multiplicatur natura, et ideo quot sunt personæ humanæ, tot sunt homines. In Deo autem non multiplicatur natura, licet multiplicetur persona, et ideo quamvis sint plures personæ, non sunt plures dii. Ac propterea etiam non est simile de unitate Dei, et de unitate personæ, nec rationes naturales, quæ probant unitatem Dei, procedunt contra pluralitatem personarum. Quia distinctio naturæ non stat cum infinitate, æqualitate, et summo principatu omnium, et singulorum habentium Dei veri naturam. Ubi autem natura est una, et unus principatus, summa æqualitas, et infinitas uniuscujusque personæ. Quo fit, ut non multiplicentur personæ in tali natura propter imperfectionem, vel indigentiam, sed propter mirabilem fecunditatem illius infinite naturæ. Et ob eandem rationem multiplicari possunt illæ personæ cum summa simplicitate, quia omnino sunt idem cum natura in qua uniuntur. Quæ omnia sigillatim in sequentibus sunt disputanda et explicanda.

CAPUT III.

QUOMODO RATIO PERSONÆ COMMUNIS SIT TRIBUS DIVINIS PERSONIS.

1. *Varia distinguuntur dubia.*—Quamvis dubium hoc metaphysicum potius, quam logicum videatur, quia tamen a theologis non prætermittitur, varieque de illo sentiunt, proprieque nascitur ex hoc mysterio, ideo breviter expediendum est. Sunt autem multa simul explicanda. Unum, an nomen personæ dicat

aliquam positivam rationem communem tribus personis divinis. Alterum, si ratio illa positiva est, an sit realis, vel rationis. Tertium: si realis est, an dicat unum conceptum objectivum præcisum a tribus personis, communemque illis. Ultimam, an vox, *Persona*, univoca sit respectu trium personarum vel analogica. Atque hæc omnia similiter tractari possunt de nomine *relationis*, ut commune est tribus relationibus divinis, et ideo simul expediuntur.

2. *Opinio Scoti.*—Circa hæc igitur Scotus in 1, distinctione 23, quæst. 1, § *Item arguo*, sensit, non posse nomen personæ significare rationem aliquam positivam communem tribus personis, sed solum negativam, nam licet interdum sub disjunctione loquatur, scilicet, vel dicere conceptum commune negativum, vel saltem non posse dicere conceptum unius rationis positivum, et quidditativum, semper in priorem partem inclinat. Fundamentum ejus est, quia putat personam sola negatione incommunicabilitatis formaliter constitui. Item quia putat ab ultimis terminis, et constitutivis non posse conceptum commune abstrahi, quia aliter procederetur in infinitum. De hoc posteriori fundamento infra dicemus, de priori nunc agendum est. Quod fundamentum sequitur ibi Gabriel, quæst. unica, dubio 1, et latius 3, distinct. 1, quæst. 1, art. 1, licet de præsentis quæstione nihil dicat: Aureolus vero in 1, dist. 23, et latius dist. 25, latissime tractans hanc quæstionem, licet Scotum impugnet, tandem in illius opinionem incidit. Contentum enim, *personam* directe significare ens positivum, ut affectum, et vestitum nonnullis negationibus. Unde concludit, *personam* ex parte positivi dicere aliquid determinatum, secundum aliquam determinationem, id est, quasi genericam, vel specificam rationem entis, sed esse tantum transcendentalem rationem entis. Ex parte vero negationum dicere certas, ac definitas negationes, scilicet communicationis, seu communicabilitatis. Atque ita nomen *persona* secundum id proprium, et peculiare, quod habet commune tribus personis, dicere tantum negationes: quoad positivum autem, dicere tantum rationem indeterminatam, seu transcendentalem. Fundamenta hujus auctoris, quantum ad præsens punctum spectant, eadem fere, quæ Scoti, sunt.

3. *Rationem personæ positivam esse.*—Nos vero imprimis supponimus ex Metaphysica, disputatione 34, sect. 2, suppositum in re ipsa non constitui formaliter negationibus, sed po-

sitiva entitate, seu modo reali, quem suppositum addit supra naturam, vel ex natura rei distinctum, ut in creaturis, vel ratione, ut in Deo. Unde cum persona nihil aliud sit, quam suppositum intellectualis naturæ, necesse est, personam addere naturæ intellectuali, non tantum negationes, sed etiam positivum terminum, in quo illæ negationes fundentur. Præterea in divinis personis est peculiaris ratio, quia necesse est, ut in aliquo positivo distinguantur, alioquin non essent res distinctæ. Nam si unaquæque non habet aliquid proprium positivum, ergo solam essentiam habent, quæ sit res positiva: ergo in re ipsa non habent, nisi unam solam entitatem, quia solum id, quod positivum est, entitas realis est. Necesse est ergo, ut unaquæque habeat aliquid positivum proprium: ergo illud est, quod personam constituit, quodque est fundamentum incommunicabilitatis, et similium negationum, quia solum illud esse potest incommunicabile in unaquaque persona, nam essentia communicabilis est, et in unaquaque persona solum esse essentia, et proprietas. Omitto enim nunc spirationem activam, quæ communicabilis est.

4. Denique infra ostendemus, proprietatem constituentem divinam personam esse relationem, relatio autem positivum quid est, igitur præter negationes communes tribus personis, habent divinæ personæ convenientiam in positivis proprietatibus, illamque significat nomen *personæ*. Nam sicut particularis persona constituitur sua particulari proprietate, ut talis est, ita persona in communi significat aliquid positivum, nimirum, constitutum ex natura, et proprietate personali positiva. Unde nec satisfacit, nec intelligi potest, quod Aureolus ait, positivum illud non esse quid determinatum secundum aliquam particularem rationem entis, sed commune quid, et transcendens ad omnia entia positiva. Constat enim hoc esse falsum. Nam loquendo de persona tota illa positivum quid est, quod non est accidens, sed substantia, et non est pars substantiæ, sed totalis substantia, et non est tota, ut natura, sed ut substantia integra ultimo terminata. Quod si de ipso termino in abstracto loquamur, constat hanc ipsam rationem termini particularem esse, et positivam. Tandem in conceptu relationis personalis constat, rationem relationis determinatam esse saltem ad modum rationis genericæ.

5. *Secunda opinio.*—Est ergo secunda sententia, quæ concedit personam dicere rationem positivam communem tribus personis,

tamen illam non esse realem, sed rationis ex illo fundamento, quod ab ultimis constitutis non potest abstrahi conceptus objectivus realis, et communis. Pro hac sententia referri potest Durandus 1, distinct. 23, quæst. 1, et dist. 25, quæst. 1, in eam enim inclinatur, licet semper sub disjunctione loquatur. Tribuitur etiam hæc sententia Henrico quodlibet 5, quæst. 6, ubi ait, *personam* significare intentionem. Sed adeo obscure loquitur, ut vix intelligas, an de prima, vel secunda intentione loquatur, videtur autem in hanc partem inclinare. Fundamentum hujus sententiæ esse potest, quia *persona* significat aliquem conceptum objectivum communem, et non privativum, ut contra priorem sententiam probatum est, nec positivum reale, ut fundamentum Scoti probare videtur, ergo positivum rationis.

6. *Rationem personæ realem esse.*—Verum tamen neque hæc sententia cum probabilitate defendi potest. Quia esse *personam* in particulari, et prout in unaquaque persona reperitur, non est ens rationis, sed verum et reale, sed nomen *personæ*, licet non significet distincte propriam et particularem rationem uniuscujusque personæ, quatenus talis est, significat nihilominus confuse modum illum existendi, quem in re ipsa habet unaquæque persona, ergo non potest adæquate et primario significare aliquod ens rationis. Consequentia evidens est. Major et in fide, et in Metaphysica videtur certissima. Nam esse Patrem, Filium et Spiritum sanctum non est aliquid rationis, sed rei, alioqui nullum est Trinitatis mysterium. Item, humana natura non fuit assumpta ad ens rationis, cum fuit unita personæ Verbi. Supposita etiam creata, prout in re sunt, per proprium modum realem, et in re ipsa absque negotiatione intellectus constituuntur. Minor denique propositio per se nota videtur, quia licet intellectus noster confuso modo concipiat *personam*, quando hoc nomen commune imponit, nihilominus non concipit aliquid a se fictum, sed id, quod in re est, nec per illam vocem significat, nisi modum existendi, quem persona habet in re, licet non distincte conceptum, sed confuse tantum. Unde non solum est verum dicere Patrem esse personam, sed esse personam realem, seu vere et realiter, ac in re ipsa, quæ omnia vera non essent, si persona formaliter ens rationis significaret. Denique relatio divina, ut est communis tribus relationibus personalibus, non dicit de formali aliquod ens rationis, quia licet communitas illa fit per rationem, tamen res concepta realis est:

ergo idem est de *persona*, quia personalitas divina, et relatio divina in re sunt omnino idem, et idem conceptus objectivus eis respondet, licet sub diverso modo concipiendi nostro, ut infra videbimus.

7. *Tertia opinio.*—Tertia sententia est, nomen personæ significare quidem rationem realem positivam in singulis personis divinis existentem, non significare autem immediate rationem aliquam communem tribus personis etiam communitate rationis, sed immediate significare tres personas, secundum uniuscujusque incommunicabilem existentiam. Fundamentum est illud a Scoto tactum, quia terminus ultimus debet esse omnino simplex, ita ut in duobus conceptus resolvi non possit, sed tres personalitates divinæ sunt tres ultimi termini naturæ divinæ, ergo non potest ab eis abstrahi conceptus realis communis. Major probatur, quia si terminus est ultimus, ergo est ultimate constituens, ergo non potest ipse alio termino constitui, alioqui jam non erit ultimus, ergo non potest resolvi in duos conceptus, alioqui unus eorum esset terminabilis, alius esset termini constituentis. Secundo probatur, quia alias daretur processus in infinitum, quia si tres personalitates divinæ habent, in quo conveniant realiter, et in quo differant, etiam modus ille, in quo differunt, potest in communi et in particulari concipi, ac significari, ergo resolvi poterit in duos alios conceptus, et ita procedetur in infinitum, vel sistendum est in primo termino ultimo et simplicissimo. Tertio, persona, ut est communis tribus divinis erit univocum quid, ergo universale, ergo genus, vel species, vel aliud ex quinque universalibus. Quæ omnia Deo repugnant, quia in eo locum non habet compositio etiam metaphysica et rationis, ut supponimus.

8. *Rationem personæ communem et univocam esse.*—Vera nihilominus sententia est, personam divinam univoce dici de tribus personis, ac proinde non significare immediate ipsas personas secundum proprias rationes earum, sed communem conceptum objectivum, realem et positivum, quoad rem conceptam, rationis vero quoad communitatem. Hæc est sententia divi Thomæ, 1 p., quæst. 29, art. 4, et clarius, quæst. 30, art. 4. Ubi Cajetanus illam sequitur, et quæst. 27, art. 4, ad 4 dubium, Alensis, 1 part., quæst. 56, membr. 4, art. 2, Bonaventura, in 1, distinct. 25, art. 2, quæst. 1, Capreolus, eadem dist. 25, quæst. 1, art. 1, Marsilius, 1, quæst. 28, art. 2, conclusione secunda. Probatur autem prima pars,

quia *persona divina* terminus est communis, ut est per se notum. Et non est æquivocus, ut etiam constat, quia et distribuitur pro omnibus personis divinis, et proprie afficitur termino numerali, vel partitivo, ut cum dicimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse plures personas, et aliam esse personam Patris, aliam Filii, etc. In voce autem æquivoca non sunt istæ locutiones propriæ. Denique non solum nomen commune est, sed etiam ratio nominis, ut patebit: non ergo est æquivocus. Præterea nec analogum est, quia simpliciter et perfectissime dicitur de quacumque persona, et non magis dicitur de una ratione alterius, quam e converso.

9. Respondent aliqui, esse vocem analogam secundum analogiam proportionalitatis, quia sicut se habet Pater ad suam proprietatem, ita Filius ad suam, et Spiritus sanctus ad suam, et hanc analogiam non postulare necessario inæqualitatem inter plura significata nominis. Sed contra, nam pari ratione dicam, substantiam non esse univocam vocem corpori, et Spiritui, sed analogam secundum proportionalitatem. Item de animali respectu plurium animalium, et sic destruitur totum fundamentum univocationis secundum communes rationes, et conceptus. Deinde impossibile videtur, ut unum nomen, una impositione, et æque primo imponatur ad significandum plura per solam proportionalitatem, ergo impossibile est, ut vox sit analogica respectu eorum, in quibus invenitur ratio formalis significata per illam cum omni perfectione, proprietate, et æqualitate. Quocirca, quoties vox est analogica secundum proportionalitatem, semper imposita est prius ad unum membrum significandum, et inde translata est ad aliud, vel alia, propter proportionalitatem, quæ non attingit ad omnimodam proprietatem. Et e converso, quando ratio aliqua significata per vocem æque primo, et cum omni proprietate convenit multis, licet inter ea possit proportionalitas considerari, tamen non est illa ratio imponendi nomen, sed communitas aliqua, vel similitudo propria, aut convenientia, in qua illa proportionalitas fundatur, et ideo tale nomen univocum est. Hoc autem totum invenitur in nomine personæ respectu trium personarum, ut dixi, estque per se satis notum, ergo.

10. Atque hinc facile probatur altera pars de immediato significato illius vocis. Primo, quia tres personæ divinæ vere, et realiter conveniunt in modo subsistendi incommunicabili-

liter, nam in hoc sunt similes in re ipsa, unde potest mens nostra præseindere, et formare unum conceptum representantem personas, non distincte, et secundum propria, sed confuse, et secundum convenientiam, quam inter se habent. Talis autem conceptus formalis in nostra mente existens, suum proprium, adæquatum, et immediatum objectum habet, quia non potest intelligi actus mentis unus, sine proportionato objecto, suam unitatem habente. Illud autem objectum respectu illius conceptus formalis, non est aliqua persona particularis, ut per se constat, nec sunt multæ secundum proprias rationes earum, quia hoc repugnat unitati, neque etiam secundum proportionalitatem, tum quia, ut antea dicebam, proportionalitas, cum proprietate, et æqualitate in ratione significata per nomen, non est proportionalitas tantum, sed est realis convenientia, et unitas rationis formalis objectivæ, tum etiam quia ad concipiendam proportionalitatem, necesse est concipere plura significata secundum proprias rationes, in quibus distinguuntur, quia in illis intelliguntur habere proportionalitatem, quod per illum conceptum non sit. Ergo necesse est, ut objectum illius conceptus sit unum, unitate rationis formalis objectivæ. Illud ergo dicendum est immediatum significatum nominis *persona divina*, quia in eo personæ divinæ continentur confuse tantum, et secundum convenientiam, quam inter se habent, et ita per illam vocem significantur. Et hoc potest confirmari, tum ex definitione personæ contractæ ad individuum substantiam naturæ divinæ, hæc enim datur de aliquo conceptu objectivo vero, et reali, ac communi tribus personis secundum rationem: tum ex modo significandi illius vocis, una enim impositione intelligitur imposita ad significandum, et ratione illius impositionis sub significato suo comprehendit tres personas saltem confuse: hoc autem intelligi non potest sine unitate objectiva in re significata per nomen, quæ unitas tanta est in præsentia, ut ad invocationem sufficiat, ut ostendimus.

11. *Argumentorum solutio.*—Superest ut argumentis tertiæ sententiæ respondeamus, in quibus motiva aliarum opinionum comprehenduntur. Ad primum responderi potest, personam divinam non dicere rationem aliquam personæ abstractam a tribus personis, ut personæ sunt, sed dicere solum communem conceptum personæ, ut determinatum per habitudinem ad divinam naturam. Ad eum mo-